

***Coelogyne cristata* (Lindley)**

Patrick Mannens

Familie: Epidendroideae

Onderfamilie: Coelogyneae

Het geslacht is in 1821 beschreven door John Lindley. Het was gebaseerd op één plant van de soort, *Coelogyne punctulata* die hij vond in Nepal . De naam is ontleed aan het Griekse Koilos wat hol wil zeggen en gunê wat vrouw wil zeggen. Holle vrouw dus. Hij verwijst waarschijnlijk in deze beschrijving naar een diepte of uitholling in het stigma van dit geslacht.

Bij de soort *Coelogyne cristata* is de soortnaam cristatus zeer beschrijvend: het verwijst naar de kammen die terug te vinden zijn op de lip.

Deze soort werd in Nepal ontdekt door dr. Wallich, die in het begin van de 19e eeuw directeur van de Botanische tuin in Calcutta was. Drie jaar later werd de plant al tot bloei gebracht in de kassen van Chatsworth, Groot-Brittannië. In 1821 werd *C.cristata* door John Lindley officieel beschreven. Aan de hand van deze soort (en *C.punctulata*) werd in dat zelfde jaar het geslacht *Coelogyne* opgericht.

In 1837 werden een paar exemplaren geïmporteerd door een zekere heer Gibson, maar blijkbaar wist hij ze niet tot bloei te brengen. Pas in 1841, toen de Royal Horticultural Society een medaille toekende aan de bloeiende plant van Mr. Barker uit Springfield-Birmingham kwam *C. cristata* in de belangstelling te staan. Inmiddels is *C.cristata* is een zeer bekende liefhebbersplant die ook door amateurs zonder een kas, in een koele, vorstvrije logeer- of badkamer gekweekt kan worden. In 1886 werden planten uit Arnigadh (1700 m) naar Kew verzonden.

Verspreiding:

Voetheuvels van de Himalaya van Sikkim via Nepal tot Kumaon, tussen 75° en 93° O.L.

Standplaats:

Op hoogten tussen de 1 500 en 2 500 m, op lage takken maar meestal op rotsen waarop zich een dunne humuslaag heeft gevormd. *C. cristata* is daarom een van de "koelste" *Coelogynes*. Er zijn maar een paar soorten die nóg hoger voorkomen zoals *C. corymbosa* en *C. elata*, die op hoogten tussen de 2 800 en 3 000 meter zijn gevonden. In bepaalde tijden van het jaar worden de planten zelfs met een sneeuwlaag bedekt en/of zijn blootgesteld aan enkele graden vorst. De groeiplaatsen liggen vaak in de volle zon. Een zekere A.Zimmermann meldde in het begin van de 20e eeuw dat de soort in de gematigde gebieden van de Himalaya op bomen en rotsen groeit waar zij dichte pollen vormt. In Nepal vond hij op een hoogte van 1 850 m plakaten van meer dan 1m²⁰ in doorsnede die helemaal met bloemen overdekt waren en die uit rotsspleten groeiden. De grootste en mooiste pollen werden aangetroffen op wanden die naar het NW waren gericht.

Beschrijving:

De bulben zijn frisgroen van kleur, zo'n 7 cm. hoog en elliptisch in doorsnede. Ze krijgen al vroeg lengtegroeven die bij het ouder worden steeds dieper worden. Er bestaan echter ook exemplaren waarbij de bulben praktisch kogelrond zijn. Op den duur krijgen alle bulben een wat 'gekreukt' uiterlijk. De bulben dragen twee smal-lancetvormige, spitse bladeren met een afmeting tot 25 x 2,5 cm.

Deze soort vormt grote pollen waarbij de bulben zijn verbonden door stengelstukken van ongeveer 3cm lengte. Deze stengeldelen zijn omhuld door vliezige bladeren. Als je haar kent is de soort ook zonder bloemen gemakkelijk te herkennen.

Bij *C. cristata* ontwikkelen de bloemen zich aan een aparte bloeischeut waarvan de bulb en bladeren zich niet ontwikkelen. De 10 cm. lange bloeistengel ontstaat aan de basis van de bulb van het vorige jaar vóórdat de normale groeischeuten worden gevormd,. De knoppen zijn vlak voor het opengaan vaak gelig of groenig wit. Dat ziet er vaak heel griezelig uit, net alsof de knoppen verdrogen. Meestal is dat loos alarm. Het is de normale gang van zaken. De licht afhanginge bloeiwijze draagt 3-5 bloemen.

De zwakgeurende bloem heeft een doorsnede van 7 tot 10 cm. De petalen en sepalen zijn helderwit en praktisch gelijk van vorm. Ze zijn aan de punt ietwat teruggeslagen en hebben een golvende rand.

De lip is zo'n 4,5 cm. lang en in drie lobben gedeeld. In het midden zit een soort kuiltje. De beide zijlobben wijzen recht naar boven. Als je de lobben plat zou leggen komt de lipbreedte op 4 cm. De middelste lob is in het midden ingesneden en zo'n 2,5 cm. breed. Deze middenlob draagt 5 ribben die parallel vanaf de voet van het zuiltje naar de spits van de middenlob lopen. De twee buitenste ribben en de middelste rib zijn duidelijk korter dan de overige twee. Vooral de twee ribben die het verst naar de punt van de lip doorlopen gaan aan de bovenkant over in een wonderlijke vertakte en soms borstelachtige structuur. Het zijn net een soort imitatie-meeldraden. Deze zijn oranjegeel van kleur. Bij sommige variëteiten (*var. hololeuca* Rchb.f.) ontbreekt deze gele kleur en is de bloem zuiver wit. De bloemsteel is inclusief vruchtbeginsel zo'n 4 cm lang. De bracteeën (de beschermende blaadjes om de bloemknop) zijn vliezig en lichtbruin van kleur.

Het zuiltje is 3 cm. lang en slank van vorm. Vanaf de basis naar top wordt het steeds breder met "vleugels" die tot over het clinandrium reiken.

Bloeitijd: Januari-April

De bloemen openen zich praktisch tegelijkertijd en blijven 4 tot 5 weken goed. Ze kunnen als snijbloem gebruikt worden, maar ze smetten vrij snel.

Cultuur: gematigd tot koel

Als bergbewoner is *Coelogyne cristata* zeer gesteld op koele, frisse lucht. Ze wil graag wat humus in het normale potmengsel, dat uit varenwortel met wat sfagnum kan bestaan. Ook geknipt beukenblad en kokosschroot worden wel aangeraden als onderdeel van het potmengsel. Houd het geheel luchtig, dus druk het niet te vast aan. Er wordt wel aangeraden om het geheel met een laagje levend sfagnum af te dekken, maar het lijkt me dat er dan te weinig lucht in de bodem kan dringen. Bij gebruik van een houten kratje zou het misschien zinvol kunnen zijn.

U kunt het best ondiepe en goed drainerende schalen gebruiken die u voor 1/3 met potscherven of geëxpandeerde kleikorrels (hydrokorrels) vult. Op die drainagelaag legt u een laag potmengsel en daarop weer een stuk kurk dat dun wordt bedekt met potmengsel. Zo krijgt u een uitstekende ondergrond voor uw plant. Er schijnen ook goede resultaten te worden bereikt met houten kratjes.

Vanwege de behoefte aan frisse lucht kan deze *Coelogyne* 's zomers goed in de tuin staan. Zoek een plekje met lichte ('gespikkelde') schaduw voor haar uit. In ons klimaat vormen hoge zomertemperaturen en koele regendagen geen probleem. *C.cristata* houdt van rust. Hoe minder ze wordt verstoord door verpotten of delen hoe beter het gaat. Als het écht niet anders kan, dan is het voorjaar, bij het verschijnen van de nieuwe scheuten, de beste tijd voor dit project. U kunt het verpotten uitstellen door heel voorzichtig, zonder de plant uit de pot te nemen, het oude potmengsel te verwijderen en de gaten met vers mengsel te vullen. Zolang de plant handelbaar is: NIET DELEN! Per slot van rekening: wat is er nou mooier dan een groot, oud bloeiend exemplaar?

De jaarlijkse cyclus van *C.cristata* begint in het voorjaar met de vorming van nieuwe scheuten. De wortelvorming volg een paar weken later. Tot die tijd moet u natuurlijk heel voorzichtig zijn met gieten. Als er voldoende wortels zijn mag er ruim gegoten en normaal gemest worden.

Om de plant tot bloei te brengen moeten er grote bulben worden gemaakt. Bij voorkeur moeten die eind augustus volgroeid zijn. U kunt dan bij zonnig weer tot oktober eens in de twee weken bemesten met een meststof die extra fosfor bevat. U kunt uw plant dan binnenshuis en iets warmer plaatsen (min 12 °C) totdat de bloeischeuten zichtbaar worden. Vanaf oktober wordt alleen nog maar licht geneveld, zodat het potmengsel niet geheel uitdroogt.

De bloei valt meestal in januari/februari. Na de bloei moeten de planten een koele (8 °C) en bijna droge rustperiode hebben. Veel licht is nu goed voor uw plant, maar let op dat het potmengsel niet te sterk uitdroogt, anders verschrimpelen de bulben te veel. Zodra de nieuwe scheuten zichtbaar worden opnieuw een gematigde plek opzoeken en tot er voldoende wortels zijn voorzichtig zijn met water. Vanzelfsprekend voorzichtig zijn met direct zonlicht, vooral in juni!

Een andere methode schrijft een koude droge rustperiode voor, vóór de bloei dus november/december.

Als uw plant 's zomers naar buiten kan (balkon gaat ook) is deze soort ook op de vensterbank te verzorgen.

Nota Patrick:

Eigenlijk is het houden van tropische orchideeën voor mij eigenlijk begonnen bij het zien van deze plant. Ik kende inheemse orchideeën en las ik de krant dat er in het Antwerpse een orchideeënclub zou worden opgericht. Veel meer stond er niet in die aankondiging. Dus ik er heen. Groot was mijn verbazing toen ik bij het binnen treden van de vergaderruimte recht op een tafeltje liep, met een kanjer van een plant, over de potrand heen bengelde de witte bloemen naar beneden. Iets verderop stonden ook andere tropische bloemen, maar die binnenkoper was *Coelogyne cristata*. Een beeld om nooit te vergeten!

Niet zo lang na het oprichten van die club kreeg ik al een plantje te pakken. Het kreeg een plaats op de vensterbank, lekker warm boven de CV... U voelt het al aankomen. Bloemen deed het niet en de bulbjes kwijnden weg. Heel wat jaren bleef deze soort uit mijn gezichtsveld, tot iemand me belde om zijn verzameling te veilen, hij verhuisde naar Sarawak -Ja dat lees je goed, vanuit België gelijk naar Borneo.- En zijn planten verzameling wou hij enigszins redden door ze bij liefhebbers te laten veilen. In die veiling zat ook een kanjer van een *Coelogyne cristata*. Die zit nu in mijn verzameling, voor de moeite weet je wel.

Kweekervaringen van mevr. C. Dangeman

Mijn plant is inmiddels 5 jaar oud. Toen ik hem kreeg was het een polletje van 4 knollen. Inmiddels is de plant wel 5 maal zo groot. In het begin wilde het plantje niet zo best groeien.

De pot waarin het zat was te diep voor de korte wortels. Op advies van meer ervaren clubleden heb ik de plant verpot in een schaal met veel kokosvezels, een beetje sfagnum, wat piepschuim en nog wat beukenblaadjes. Inderdaad is hij daarna goed gaan groeien.

Na de ijsheiligen (half mei) gaat mijn schaal knollen naar buiten op een plank zo'n 1.50m boven de grond.'s Morgens vroeg komt daar even zon, verder alleen schaduw. Hij blijft daar tot de eerste nachtvorst wordt voorspeld. Ik geef veel water, elke dag even sproeien, behalve bij regenachtig en bewolkt weer. Eenmaal per week wordt de plant goed ondergedompeld. Eenmaal per maand geef ik mest, 20-20-20, nadat ik de plant eerst drijfnat heb gemaakt met regenwater. Daarna overgiet ik de hele schaal met de mestoplossing. Als de nachtvorst er aan komt, gaat de schaal met dikke knollen weer naar zijn winterplekje op een koude, niet verwarmde, slaapkamer op het noorden, voor het open raam. Water geven gebeurt dan nog maar 1 maal in de 2 weken. Dat blijf ik doen totdat de bloemstelen ineens gaan groeien, deze zien er vreemd uit, er komt een lange scheut met schijnbaar dode, gele blaadjes. De blaadjes knappen open en daaronder zitten dan de bloemknoppen. Vanaf dat moment geef ik dan iets meer water, maar nog wel matig. Als de eerste bloem open is, gaat de schaal naar de huiskamer waar hij plots erg veel bekijks heeft en meer water krijgt. Na de bloei weer even terug naar de slaapkamer, waar zich dan alweer nieuwe scheuten gaan vormen.

Geraadpleegde bronnen:

persoonlijke mededelingen van :

Mevr. C. Dangerman, Hr. W. Bentvelzen, Hr. T. Bentvelzen, en Hr R. van de Pavert

Ebel, Friedrich en Otfried Birnbaum, Schöne und Seltsame Welt der Orchideeën, Edition Leipzig, 1971, geen ISBN.

Anon. Orchitheek van de Nederlandse Orchideeënvereniging, afl. maart 1973

Bockemühl, L. en K. Senghas, K. Orchideenkartei van de Deutsche Orchideen Verein, afl. april 1978

Bibliografie:

- Manual of Orchids, The New RHS dictionary, door Joyce Stewart, KEW, 1992, ISBN 0-88192-334-6
- The Illustrated Encyclopedia of Orchids, door Alec Pridgeon, 1992, ISBN 0-7472-0635-x

Voetnoot: Ik kreeg deze beschrijving toegestuurd, doch het betreft duidelijk een copie van een bestaande tekst, waarvan ik de auteur spijtig genoeg niet ken. Ik vond de beschrijving en extra info evenwel zo goed dat ik de tekst quasi integraal heb overgenomen. En slechts enkel persoonlijk opmerkingen en ondervindingen hebt toegevoegd. Mocht de auteur zijn tekst herkennen, hoop ik dat hij/zij geen aanstoot neemt aan deze nabewerking van zijn tekst. Als hij/zij zich bekend zou maken, zal ik graag zijn/haar naam vermelden als origineel auteur.

Copyright © 2008 P & P Orchids /O.V.V., alle rechten voorbehouden.

